

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

روش‌های تدریس خلاقیت

تألیف:

استفان باکت

ترجمه:

مهران فرج‌اللهی

(دانشیار دانشگاه پیام نور)

سونیا موسی‌رمضانی

(دانشجوی دکتری رشته تکنولوژی آموزشی دانشگاه علامه طباطبائی دره)

انتشارات آوای نور

تهران - ۱۳۹۶

سرشناسه	:باکت، استفان، ۱۹۵۳ - م. Stephen, Bowkett
عنوان و نام پدیدآور	:روشهای تدریس خلاقیت/ مولف استفان باکت؛ مترجمان مهراں فرج‌اللهی، سونیا موسی‌رمضانی.
مشخصات نشر	:تهران: آوای نور، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: ۲۷۲ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۰۰۹-۵
وضعیت فهرست نویسی: فیبا	
یادداشت	:عنوان اصلی: ۱۰۰ Ideas for teaching creativity.
موضوع	:اندیشه و تفکر خلاق -- راهنمای آموزشی/ خلاقیت -- راهنمای آموزشی
موضوع	:اندیشه و تفکر خلاق در کودکان / خلاقیت در کودکان
شناسه افزوده	:فرج‌اللهی، مهراں، ۱۳۳۹ - مترجم
شناسه افزوده	:موسی‌رمضانی، سونیا، ۱۳۶۲ - مترجم
رده بندی کنگره	:LB۱۰۶۲/۹۸۸ب ۱۳۹۱
رده بندی دیویی	:۱۵۷/۳۷۰
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۹۰۹۲۳۹

روش‌های تدریس خلاقیت

تألیف: استفان باکت

ترجمه: مهراں فرج‌اللهی - سونیا موسی‌رمضانی

ناشر: انتشارات آوای نور

صفحه‌آرا: منیرالسادات حسینی

چاپ سوم ۱۳۹۶

تیراژ: ۲۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۰۰۹-۵

تهران - انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - خیابان شهید و حید نظری - پلاک ۹۹

تلفن: ۶ - ۶۶۹۶۷۳۵۵ / نمابر: ۶۶۴۸۰۸۸۲

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

قیمت ۲۱۵۰۰ تومان

«فهرست مطالب»

۱۱	مقدمه مترجمان.....
۱۳	بخش ۱: یک شمای کلی.....
۱۵	اسراری راجع به تفکر خلاق.....
۱۷	معنای خلاقیت چیست؟.....
۱۹	منابع اساسی ذهنی ما.....
۲۱	فکر کردن با تمام وجود.....
۲۳	تفکر خلاقانه، زندگی و روشنفکری.....
۲۵	حقایق عجیب و باورنکردنی درباره مغز انسان.....
۲۷	امواج مغزی و «وضعیت آلفا» در موقعیت خلاقیت.....
۲۹	نگرشی خلاق.....
۳۱	دیدگاههای متعدد.....
۳۳	هوش یا هوشمندی.....
۳۵	درک یا «ادراک».....
۳۷	انجام دادن «به معنای ساختن».....
۳۹	موانع خلاقیت.....
۴۱	تفکر واکنشی.....
۴۳	محیط خلاقانه.....
۴۵	تأثیرات اندک.....
۴۷	تعهدنامه خلاق.....
۴۹	بخش ۲: ساخت محیط خلاقانه.....
۵۱	مانند والت دیسنی عمل کنید.....
۵۳	هدف- محوری و تفکر راهبردی.....
۵۵	تفکر مبتکرانه به جای آرزومندانه.....
۵۷	ترغیب به خلاق بودن.....

۵۹	محدوده مغزها و محدوده افکار.....
۶۱	«استعاره سازی».....
۶۳	تغییر یک واژه.....
۶۵	فراشناخت و خلاقیت.....
۶۷	یافتن توازن.....
۶۹	داستان غم انگیز.....
۷۱	پویا ساختن یادگیری.....
۷۳	سطوح عصب شناختی و خلاقیت.....
۷۵	ساختار سطحی و عمیق.....
۷۷	ایمن سازی خلاقیت.....
۷۹	سه ابزار برای حفظ ایمنی نه هیجان.....
۸۱	پنج اصل «p».....
۸۳	رشد ابتکارات احساسی.....
۸۵	خودباوری و خلاقیت.....
۸۷	راهبرد درینگ تون.....

۸۹	بخش ۳: جعبه ابزار فکر.....
۹۱	مقدمه.....
۹۳	الهام بخشی و آموزش.....
۹۵	نگاهی اجمالی به جعبه ابزار فکر.....
۹۷	جدول مشخصات ایده‌ها.....
۹۹	همکاری و تشریک مساعی.....
۱۰۱	مرتبط شدن با افکار.....
۱۰۳	بارش مغزی.....
۱۰۵	از یک گیره کاغذ چند بار می‌توان استفاده کرد؟.....
۱۰۷	ارزشیابی.....
۱۰۹	تعمیم دهی.....

۱۱۱	رفع و رجوع ابهامات و تناقضات
۱۱۳	فرضیه سازی
۱۱۵	اسراری راجع به تفکر خلاق
۱۱۷	استنباط کردن
۱۱۹	ابتکار و نوآوری
۱۲۱	شخصیت بخشی
۱۲۳	حل مسأله
۱۲۵	این مسئله را حل کن
۱۲۷	تفکر چسبی
۱۲۹	حل و ایجاد تشابهات
۱۳۱	تجسم
۱۳۳	مسائل بینشی

بخش ۴: بازی و فعالیت‌ها: سواد بصری ۱۳۵

۱۳۷	بازی مجازی
۱۳۹	اولین تأثیر
۱۴۱	دقت و بازگویی
۱۴۳	تفکر به زبان آورده می‌شود
۱۴۵	در جستجوی سرخ‌ها
۱۴۷	مراقب بودن از برج دیده بانی
۱۴۹	فعالیت‌های تجسم سازی
۱۵۱	مشاهدات عقیدتی
۱۵۳	مسئولیت پذیری و خلاقیت
۱۵۵	تغییر شکل شناخت
۱۵۷	رنگش کن!
۱۵۹	اکنون گوش فرادهید
۱۶۱	به داخل بپرید
۱۶۳	ایجاد فرصت مشارکت از طریق تنوع و گوناگونی

۱۶۵.....رنگ صداها.

۱۶۷.....سیر و سیاحت حسی.

بخش ۵: بازی و فعالیت‌ها: اطلاعات سازمان یافته..... ۱۶۹

۱۷۱.....استفاده از ابزارهای تفکری ناخودآگاه.

۱۷۵.....شبکه‌ها و محدودیت‌های ادراکی.

۱۷۷.....انتقال مهارت.

۱۷۹.....مقاطع.

۱۸۱.....مجدداً استعاره.

۱۸۳.....مسئله ۶×۶.

۱۸۵.....از جعبه بیرون بپر.

۱۸۷.....اسراری راجع به بازی سه ستونی.

۱۸۹.....باور کردن.

بخش ۶: بازی و فعالیت‌ها: زبان و تجسم..... ۱۹۱

۱۹۳.....ساختار جملات و پرسش بسیار مهم.

۱۹۵.....پیشنهادات مرتبط و اتصال منطقی.

۱۹۷.....بازی «قبلاً».

۱۹۹.....بازی «درحالی‌که».

۲۰۱.....بازی «اگر، بنابراین».

۲۰۳.....سؤالات جدید.

۲۰۵.....رایانه ذهنی.

۲۰۷.....اجازه دهید تظاهر کنیم که چیزی نمی‌دانیم.

۲۰۹.....درسی از پرسش‌ها.

۲۱۱.....حلقه‌های (w) در تغییرات.

۲۱۳.....بازی خوشبختانه/ متأسفانه.

۲۱۵.....سرواژه‌های جدید.

۲۱۷.....یادآورنده‌های جدید.

- ۲۱۹.....بازی با ضرب المثل‌ها.
- ۲۲۱.....بازی «مرلین».
- ۲۲۳.....بازی متقاطع و مرلین.
- ۲۲۵.....سامانگر هرمی.
- ۲۲۷.....مردم مانند پیاز هستند.
- ۲۲۹.....هرم علمی.
- ۲۳۱.....همه چیز را راجع به آن بخوان.
- ۲۳۳.....ساختار داستان گونه و حکایتی.
- ۲۳۵.....بازی «چی می شداگر؟».
- ۲۳۷.....ستاره‌های «چه می شود اگر».
- ۲۳۹.....موضوع «اگر این چنین می شد».
- ۲۴۱.....بازی «چرا».
- ۲۴۳.....تأمل.
- ۲۴۵.....سازمان دهنده دایره‌های.
- ۲۴۷.....چهار زمینه تشخیص ایده‌های خلاقانه.
- ۲۴۹.....نسبت ۳:۱ در بازخورد دادن.
- ۲۵۱.....نمادهای جدید برای علامت‌گذاری.
- ۲۵۳.....از دانش تا خبرگی.
- ۲۵۵.....سفر در جاده تسلط.
- ۲۵۷.....داشتن اعتبار در یاددهی و یادگیری.
- ۲۵۹.....خلاقیت لحظه به لحظه.
- ۲۶۱.....خلاقیت چگونه است؟
- ۲۶۳.....شناسایی یادگیرندگان کارآمد.
- ۲۶۵.....غذای روح.
- ۲۶۷.....واژه‌نامه فارسی به انگلیسی.
- ۲۶۹.....واژه‌نامه انگلیسی به فارسی.

مقدمه مترجمان

خلاقیت به معنای خلق و آفرینش اندیشه‌ها، ایده‌ها، افکار نو و بدیع، متفاوت نگرستن به امور، عبور از مرز دانسته‌های محدود به حیطه نادانسته‌های نامحدود و کشف و ابداع راه‌حل‌های جدید برای حل یک مسأله است. مهم‌ترین مسأله بعد از تشخیص خلاقیت در افراد، حفظ و چگونگی پرورش آن است. باید انگیزه ذاتی خلاقیت، پرورش پیدا کند. بهترین روش برای حفظ خلاقیت در افراد این است که به آنها کمک کنیم تا استعدادها و مهارت‌ها و علایق‌شان به یکدیگر مرتبط شود. روش‌های تدریس خلاقیت از جمله راهبردهایی است که می‌تواند در این زمینه مؤثر باشد. درک و شناخت انگیزه درونی نیز مرحله‌ی بسیار مهمی برای تشویق خلاقیت در افراد است.

باید زمینه ایجاد خلاقیت، یعنی لذت رضایت خاطر را فراهم کنیم. برای ایجاد خلاقیت؛ هوش، استعداد، مهارت و تلاش لازم است، اما کافی نیست. انگیزه درونی نیز باید به آن اضافه شود تا خلاقیت شکل گیرد. به نظر می‌رسد در سیستم آموزشی، باید دست معلم و استاد به اندازه کافی باز گذاشته شود. ساختار نظام آموزشی نباید معلم و استاد را محدود به ارائه درس کند، بلکه باید امکانات مناسبی به منظور پرورش خلاقیت‌های افراد ارائه شود و معلم و استاد اجازه مانور داشته باشد تا به منظور پرورش خلاقیت، از حداقل زمان، حداکثر استفاده را ببرد. علت دزدگی و ترک تحصیل دانش-آموزان و نیز انصراف برخی از دانش‌آموزان در نظام آموزش عالی، عدم وجود چنین امری در فرایند آموزش و یادگیری است. خلاقیت، جوهره پیشرفت علمی است و نظام-های آموزشی کنونی با بهره‌گیری از این ویژگی به واسطه کاربرد روش‌های نوآورانه و مبتکرانه خواهند توانست نیروی انسانی مبتکر، نوآور و خلاق را تربیت نمایند که قادر باشند نیازهای کشور و چرخه علم و صنعت را بگردانند و با ایده‌های نوآورانه و افکار خلاق خود مرتفع سازنده نیازهای کشورشان باشند.

جهت تحقق چنین امری نیازمند آموزش و تدریس روش‌های خلاقیت به یاددهندگان که همانا مربیان، معلمان، اساتید و دستیاران استاد می‌باشند، هستیم تا به واسطه آنها یادگیرندگانی خلاق را تعلیم و تربیت نماییم. لذا برآن شدیم تا کتاب حاضر را به جامعه علمی و دوست‌داران دانش معرفی نماییم. این کتاب در قالب ۶ فصل تنظیم شده و حاوی ۱۲۰ ایده در زمینه روش-های تدریس خلاق می‌باشد. هر ایده برآن است تا مخاطب کتاب را به سوی پرورش خلاقیت،

متفاوت بودن و توجه به قوه اندیشیدن مبتکرانه انسان‌ها سوق دهد، و هر ایده با توجه به موضوع پرورش خلاقیت در فرآیند تدریس و آموزش، راهبردهایی را در این زمینه ارائه می‌دهد. امید است که معلمان، مربیان، استادان، دستیار استادان و نیز کلیه افرادی که خود را وقف کسب دانش و ارائه و ترویج آن به سایر افراد نموده‌اند و در امر تدریس و آموزش فعالیت می‌نمایند بهره لازم را از کتاب حاضر برده و مترجمان را از ارائه نظرات هوشمندانه و خلاقانه خود بی‌نصیب نگذارند. خوانندگان محترم کتاب می‌توانند از طریق ایمیل زیر با مترجمان تماس حاصل نمایند.

Soni.a.Panezani@rai1.com

مهران فرج‌اللهی و سونیا موسی‌رمضانی

زمستان ۹۵